

MAKÜ-MEHMET AKİF ERSOY DERGİSİ (MAED)

MAKU-Journal of Mehmet Akif Ersoy (JMAE)

e-ISSN: 3023-5618

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maed>

madergi@mehmetakif.edu.tr

Cilt 2, Sayı 2, Haziran 2024 / Volume 2, Issue 2, June 2024

KİTAP KRİTİĞİ: İMPARATORLUKLAR ARASI TÜRKLER OSMANLI -RUS SINIR BOYLARINDA MÜSLÜMAN KİMLİĞİ PAZARLAMA STRATEJİSİ 1854-1914

Book Review: İmparatorluklar Arası Türkler Osmanlı -Rus Sınır Boylarında Müslüman Kimliği Pazarlama Stratejisi 1854-1914

Makale Türü/Article Type: Kitap Kritiği / Book Review
Geliş Tarihi/Received Date : 03.06.2023
Kabul Tarihi/Accepted Date : 25.06.2023
Sayfa/Pages : 33-34
DOI Numarası / DOI Number : 10.5281/zenodo.12789944

Feray ÇOKPARLAMIŞ

(YL Öğrencisi), Ege Üniversitesi, e-mail: feraycokparlamis@hotmail.com

 0009-0004-6894-7310

Atıf/Citation

Çokparlamış, F. (2024). Kitap Kritiği: İmparatorluklar Arası Türkler Osmanlı -Rus Sınır Boylarında Müslüman Kimliği Pazarlama Stratejisi 1854-1914. *MAKÜ-Mehmet Akif Ersoy Dergisi (MAED)*. (2/2), 33-34.

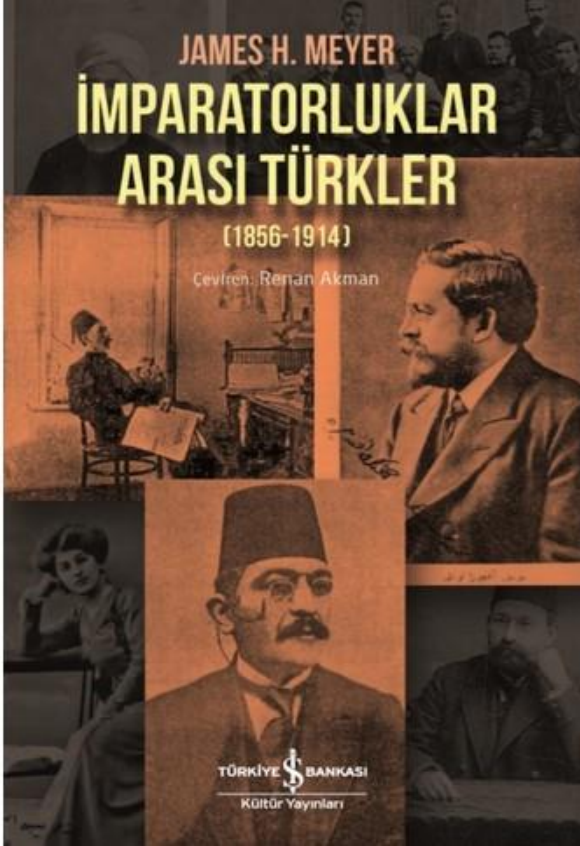
KİTAP KRİTİĞİ: İMPARATORLUKLAR ARASI TÜRKLER OSMANLI -RUS SINIR BOYLARINDA MÜSLÜMAN KİMLİĞİ PAZARLAMA STRATEJİSİ 1854-1914

Book Review: İmparatorluklar Arası Türkler Osmanlı -Rus Sınır Boylarında Müslüman Kimliği Pazarlama Stratejisi 1854-1914

Feray ÇOKPARLAMİŞ

James H. Meyer (2021). İmparatorluklar Arası Türkler: Osmanlı-Rus Sınır Boylarında Müslüman Kimliği Pazarlama Stratejisi (1856-1914),

Çev. Renan Akman. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ISBN: 978-625-7057-336 sayfa genişlik:15.5 yükseklik:23.5

Ondokuzuncu yüzyıl ile yirmici yüzyılın ilk çeyreği arasındaki dönem Türk dünyası açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu dönem içerisinde Osmanlı hakimiyetinde yaşayan Kafkasya, Kırım ve İdil-Ural Türkleri arasındaki ilişkiler bir gelişme sürecindeydi. Aslında bu dönem Türk dünyasında Yusuf Akçura, İsmail Gasprıralı ve Ahmet Ağaoğlu gibi önde gelen aydınlarının modernleşme sürecini başlattığı dönemdir.

James H. Meyer tarafından yapılan çalışma “İmparatorluklar Arası Türkler” Osmanlı-Rus Sınır Boylarında Müslüman Kimliği Pazarlama Stratejisi (1856-1914) başlığıyla yayımlanmıştır.

Söz konusu kitap Renan Akman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Eser giriş ve altı ana bölümden oluşmaktadır. Ayrıca sonsöz, sonuçlar, notlar kaynakça bölümleri mevcuttur. Çalışmada geniş bir literatürden istifade edilmiştir. Genel hatlar olarak Akçura, Gasprinsky ve Ağaoğlu'nun içinde yaşadıkları çevre, dönemin özellikleri ile aktarılmaya

çalışılmıştır. Bahsi geçen aydınların dünyaları incelenirken üç merkez ele alınarak incelenmiştir. Üç merkez ile belirtilmek istenen; Türk Yurdu çevresi, Rusya ve Osmanlı İmparatorluğundaki Müslüman aktivistler ve İmparatorluk arasında seyahat edenlerdir.

Çalışmanın ilk kısmı “İmparatorluklar Arası İnsanlar” başlığı başlığından oluşmaktadır. Yazar üç aydınının hem Osmanlı hem de Çarlık Rusyasından etkilendiğini belirtmiştir. 1853-1856 Kırım Savaşı sonrası süreç değerlendirilmiştir. Bu bölümde yazar Akçura ve Ağaoğlu'ndan ziyade, İsmail Gasprıralı üzerinde daha çok durmuştur. Çünkü Gasprıralı Rusya Türklerinin modernleşmesinde aktif rol almıştır. Ayrıca bu bölümde imparatorluklar arasında aktivist diye adlandırılan aydınların yetişmesinde ve Pan-Türkçü idealinin oluşmasında göçün yarattığı etki üzerinde durulmuştur.

İkinci Bölümde; Üç aydınının düşünce dünyası ve çalışmalarından bahsedilmiştir. Kazan'ın

işgalinden itibaren otokrat yönetimin Müslümanlar üzerinde yaptığı baskılardan ve genel anlamda Çarlık siyaseti farklı açılardan incelenerek, Tatar tüccarlarının yönetimde sahip oldukları rollerden bahsedilmiştir. Çarlık yönetimi tarafından Müslümanları hakimiyetine almak amacıyla kurulan Orenberg Müslüman İdaresi anlatılmıştır. Ayrıca Müslümanların Çarlık Rusya'sına karşı katı bir tutum sergilemelerinin sebebini Müslümanları yok etme fikrinin olabileceği söylenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; Müslüman İttifakından, İsmail Gaspıralı ve Yusuf Akçura'nın faaliyetlerinden Müslüman toplumun talep ve ihtiyaçlarını demokratik yoldan iletmelerinde birer elçi olarak yer almalarından bahsedilmiştir. Akçura'nın ve Gaspıralı'nın Müslüman ittifakında yaptığı çalışmaların Rusya Müslümanlarının idare tarafından tanınmasında oynadığı rolün etkisinin olduğu belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde toplum hayatını doğrudan etkileyen yenileşme faaliyetleri, Ceditçilik Hareketinin ne gibi kavramlar ihtiva ettiği, Tatar zenginlerinin Ceditçilik kavramının yaygınlaşmasında oynadıkları rollerinden bahsedilmektedir. Bu zengin sınıf gelirinin bir bölümünü ceditçi aydınlar için harcamışlardır. Bu sayede toplumun modernleşmesine katkı sağlamışlardır. Ayrıca bu sayede kendi milletlerinin gözünde itibarlarını artırdıklarından bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde Çarlık Rusyasında Müslüman kimliğinin nasıl ön plana çıkarıldığından, Akçura'nın daha önceleri kullandığı Türk-Tatar ifadelerinden, Rusya Müslümanları tanımlamasına nasıl geçildiğine değinilmiştir. Ancak Ahmet Ağaoğlu'nun ittifak savunucusu olmasının yanı sıra Türk, Müslüman ve Millet kavramlarını daha çok dile getirdiği söylenmiştir. Ayrıca İsmail Gaspıralı'nın dil hakkında yaptığı çalışmalardan örnekler verilmiştir. Bu bölümde işlenen bir diğer konu ise; din adamlarının da içinde bulunduğu Kadimcilerin, Ceditçilere verdiği tepkilerden, bu iki fikir savunucularının birbirleriyle yaptıkları mücadelelerden bahsedilmiştir.

Altıncı bölümde ise İkinci Meşrutiyet'in ilanı, Balkan Savaşları, İstanbul'un Pan-Türkçüler için öneminden bahsedilmiştir. Bu dönemde kurulan Türk Yurdu Dergisi, Türk Derneği'nin kuruluşu anlatılmıştır. Üç aydın Pan-Türk olarak kabul edilirken, Halide Edip Adıvar'ın ismi Türkçü olarak anılmıştır.

Sonuç olarak eser imparatorluklar arasında iz bırakan Rusya Türklerinin, aktivist tanımlaması fikrinin nasıl oluştuğuna dair görüş bildirmektedir.